

3 Kasım 2017, Lefkoşa

**Sayın Bakanım, Sayın Rektörüm, Değerli Akademisyenler,
Saygıdeğer meslektaşlarım, Sevgili öğrenciler,**

Türkiye Ekonomi Kurumunun “Belirsizlik Altında Ekonomik Kararlar ve Politikalar” ana temasıyla düzenlediği 19. Ulusal İktisat Sempozyumunda sizleri şahsım ve Kurumum adına saygı ve sevgiyle selamlıyor, Türkiye Ekonomi Kurumuna bu önemli organizasyonu ülkemizde gerçekleştirdiği için, Kıbrıs Türk Ekonomi Kurumuna da göstermiş oldukları işbirliği için teşekkürlerimi sunuyorum.

Sempozyumun ana teması olan ve sürdürülebilir büyümeyi olumsuz yönde etkileyecek en önemli faktörlerden biri olan belirsizliğin, ekonomik birimlerin kararlarını nasıl etkilediğini, dolayısıyla ekonominin arz ve talep bileşenlerinin nasıl değiştirdiğini, belirsizlik altında ekonomi politikalarından sorumlu otoritelerin belirsizliğin etkileri ile baş etmek için ne tür önlemler almaya çalıştığını Sempozyum boyunca değerli akademisyenlerden dinleme fırsatı bulacağız.

Konuşmamı belirsizlik yaratan faktörler ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ekonomisi ekseninde sürdürmek istiyorum. Belirsizlik merkez bankalarınca geçmiş dönemlerde zaman zaman politika aracı olarak kullanılmaktaysa da son dönemlerde tüm merkez bankalarının mümkün olduğunca öngörülebilir bir para politikası izlemeye çalıştıkları, daha açık ve şeffaf olmaya özen gösterdikleri görülmektedir.

Küresel piyasaların gündemini Amerika Merkez Bankası Başkanının kim olacağı ki Jerome Powell olarak dün gece açıklandı, Fed'in kademeli faiz artışını nasıl gerçekleştireceğı meşgul etmektedir. Fed, ECB ve Japonya merkez bankalarının bilançolarını nasıl küçültecekleri konusunun yarattığı belirsizlik piyasaları ve ekonomik büyüme beklentilerini olumsuz etkilemektedir. Brexit sonrası Londra piyasasının alacağı yön, İngiltere ve Avrupa Birliğı ilişkilerinin nasıl sonuçlanacağı, kıta Avrupasını belirsizliğe sürükleyen önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Enflasyon ve kur hareketleri ekonomide belirsizlik yaratan ve iktisadi kararları olumsuz yönde etkileyen faktörlerin başında gelmektedir. Bu nedenle fiyat istikrarını sağlamak ve ulusal paranın değerini korumak merkez bankalarının

birincil görevleri arasında yer almaktadır. Ekonomik istikrar ve sürdürülebilir büyümeye doğrudan katkı sağlayacak olan fiyat ve kur istikrarı etkin yatırım ve tasarruf kararlarını da beraberinde getirecektir.

Belirsizlik yaratan diğer faktörleri; yurtiçi/yurtdışı siyasi ve jeopolitik gelişmeler, sık yenilenen seçimler, değişen iktidarlar dolayısıyla değişen ekonomik politikalardan tutun da bir alacağın tahsil edilip edilemeyeceği yada ne kadar sürede tahsil edileceğine kadar geniş bir yelpazede sıralamak mümkündür. Belirsizliği ve/veya etkilerini en az düzeye indirebilmek otoriteleri, karar alıcıları, piyasa oyuncularını çok bilinmeyenli bir denklemi çözmeye zorlamaktadır. Etkin işleyen bir piyasa altyapısı ve hukuk sistemi ise belirsizliğin etkilerini en aza indirmeye yardımcı olmaktadır.

Tüm dünyada olduğu gibi, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetimizde de belirsizlikler özellikle son dönemde gündemimizi meşgul eden hususların başında gelmektedir. Ölçek sorunu, haksız ekonomik ve sosyal ambargolar/ izolasyonlar ve Ada'da iki toplumun birleşmesi konusundaki siyasi belirsizlikler, ülkemizin ekonomik potansiyelinin arzu edilen şekilde kullanılmasını önemli ölçüde etkilemektedir. Tüm bu olumsuzluklara rağmen Türkiye Cumhuriyeti'nin de

destekleri ile sürdürülen yapısal dönüşüm programları sayesinde KKTC'nin güçlü bir hukuk devleti olma yolunda ilerlemesi, ülke kaynaklarının daha verimli kullanılması, istikrarlı bir kamu maliyesi ve rekabet edebilir güce sahip özel sektörün oluşturulması yönünde çalışmaların devam etmesi hayati önem taşımaktadır.

Güçlü ve sürdürülebilir bir ekonominin varlığı ancak sağlıklı çalışan bir finans sektörü ile mümkündür. Yüksek kaldıraçla çalışan finans sektörü belirsizlik ya da dalgalanmaların yaşandığı dönemlerde kırılgan bir hale gelebilmektedir. Bu nedenle belirsizliğin fazla olduğu dönemlerde risklerin realize olma ihtimaline karşı bankaların korunma araçlarını etkin bir şekilde kullanması bu etkiyi sınırlamaktadır. Sağlıklı işleyen bir finans sisteminin tesis edilmesi için ise merkez bankalarına büyük görevler düşmektedir.

KKTC Merkez Bankası da bu amaçla 1984 yılında kurulmuş ve en son 2001 yılında değiştirilen Bankalar Yasası ve Merkez Bankası Yasası ile bankacılık sektörünün tek elden ve daha etkin bir şekilde düzenlenmesi ve denetlenmesi sağlanmış, denetim anlayışı ve kalitesi geliştirilmiştir.

Bununla beraber, aradan geçen 16 yıl içinde söz konusu yasalar ihtiyaçları karşılayamaz hale gelmiştir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde bankacılık ve finans sektörü ile ilgili

yasal düzenlemelerin bir an evvel sonuçlandırılması gerekmektedir. Bu itibarla Bankacılık Yasası Tasarısı değişen finansal koşullara ve Basel III olarak adlandırılan uluslararası standartlara uyumlu olarak, tüm tarafların katkısı ile hazırlanmış olup řu anda Meclis'de görüşülmektedir. KKTC mali sektörü yasal reform çalışmalarının omurgası konumundaki bu Tasarının en kısa zamanda yasalaşması, bilanço büyüklüğü, neredeyse GSYH'nın 2 katına ulaşmış bankacılık sektörünün sağlıklı ve sürdürülebilir bir büyüme potansiyelini yakalaması ve ülke ekonomisine katkı sağlaması açısından elzemdir.

Halihazırda banka gibi mevduat toplayan, kredi veren ve sayısı 200 civarında olan kooperatifler Merkez Bankası denetimine tabi değildir. İlaveten Kalkınma Bankası, finansal kiralama, faktöring ve sigorta şirketlerinin lisanslama süreci ve denetimi de Merkez Bankası dışındaki farklı kurum ve kuruluşlarca yürütülmektedir. Finansal sistemin bir bütün olarak düşünülerek lisanslama, denetim ve gözetim sürecinin Merkez Bankasında olacak şekilde tek elde toplanmasının finansal istikrara katkı sağlayacak bir atılım olacağını düşündüğümüzü bu Sempozyum vesilesi ile ifade etmek isteriz.

Ülkemiz 2000 yılında bankacılık sektörü kaynaklı geçirdiği ağır krizden önemli dersler çıkarmış ve sektör bugün bulunduğu güçlü ve istikrarlı yapısına kavuşmuştur. Merkez bankaları her zaman finansal sistemin kesintisiz çalışması ve sağlıklı büyümesine odaklı olduğundan, düzenlemelerini yaparken muhafazakâr davranmaktadır. Nitekim KKTC'de sermaye yeterlilik oranı minimum yüzde 10 olmakla birlikte sektör ortalaması yüzde 18'dir. Merkez Bankası bankalarda TL ve döviz likiditesi rasyolarını yakından takip etmekte, stres dönemlerinde dahi bankaların ihtiyaçlarını karşılayacak seviyede likidite bulundurmasına özel önem atfetmektedir. Bankalar tarafından likidite bulundurma zorunluluğu bir maliyet gibi görülmele birlikte sektörün güçlü ve sağlam yapısını sürdürmesi açısından son derece önemlidir.

Ekonomide belirsizliklerin arttığı dönemlerde Merkez Bankalarının piyasadan likidite çekmek ya da piyasaya likidite vermek amacıyla en sık kullandığı mekanizmalardan bir tanesi de Açık Piyasa İşlemleridir. Ülkemiz uygulamalarında da açık piyasa işlemleri Merkez Bankamız aracılığı ile yapılmakta, şeffaflık ve hesap verebilirliğin bir gereği olarak Bankamız bilançosu haftalık olarak web sitemizde yayımlanmaktadır. Veriler sektördeki fazla

likiditenin bir süredir Merkez Bankasının sunduğu enstrümanlar aracılığıyla sterilize edildiğini ve Bankalar tarafından toplamda 2,25 milyar TL'nin Bankalararası Para Piyasası ve Merkez Bankası Senetlerinde değerlendirildiğini göstermektedir.

Bankacılık sektörünün önemli sorunların başında gelen kamu borcu, KKTC'de özel sektör açısından dışlama etkisi yaratmaktadır. Bankacılık sektöründeki 2,7 milyar TL'ye yakın kamu kredisi Cumhuriyet Meclisimiz gündemine de gelmiş ve kamu borcunun kısa, orta ve uzun vadede nasıl ödenebileceğine yönelik çalışmaların önemi vurgulamıştır. Ortaya konulacak irade ile kamu borcunun bir an önce küçültülmeye başlaması, sektör ve ekonomi açısından çok büyük fırsatları beraberinde getirecek, ayrıca faiz oranlarının düşmesine de katkı sağlayacaktır.

KKTC bankacılık sektörü 22 banka ve 7 Uluslararası Bankacılık birimi ile faaliyet göstermekte olup bilanço büyüklüğü yaklaşık 25 milyar TL'ye ulaşmıştır. Sektör ağırlı olarak mevduat ile fonlanmakta, güvenli ve istikrarlı bir şekilde büyümeye devam etmektedir. Kredi/Mevduat oranı yüzde 71'ler seviyelerinde olup, bu rasyo bize bankaların reel sektörü kredi kullandırmaları ile desteklemek için alanları olduğunu göstermektedir. Kredi Garanti Fonu

vasıtası ile kredi piyasasının canlandırılması için Merkez Bankamızca ve bünyesinde bulunan Kredi Garanti Fonunca gerekli düzenlemeler ve KGF işleyişinde iyileştirmeler yapılmıştır. Kredi Garanti Fonu ile bankalara 90 milyon TL garanti desteği sağlanabilmekte, bankalarca fiilen kullanılan kredi tutarının yüzde 60'ına kadar KGF garantisi verilebilmektedir. Bu çerçevede KGF'nin sağlayacağı garanti ile gerçek/tüzel kişilere toplamda 150 milyon TL'ye kadar kredi kullandırma potansiyeli söz konusudur. Bankamız teşvik ve uygulamaları sayesinde KGF ile sözleşme imzalayan bankaların sayısı 15'e yükselmiştir. Kredi miktarı da gelişme göstermekle birlikte halen KGF'nin toplam riski yaklaşık 6 milyon TL seviyesindedir. İlgili otoritelerce KGF garantisi altında verilen krediler için yapılan sözleşmelerin "pul vergisinden" muaf tutulması ve KGF lehine verilecek ipotekler için "tapu harcı" istisnası getirilmesi halinde KGF kullanımlarının hızla artmasını ve ülkemiz gelişimine katkı sağlayacak şekilde kredi mekanizmasını hızlandırmasını beklemekteyiz. Sektörün tahsili gecikmiş alacaklarının kredilere oranı yüzde 6,2 seviyesinde bulunmakta ve bankalarımız kredi risklerine ihtiyatlı bir şekilde yüksek oranda karşılık ayırmaktadır. Borç yapılandırılması/affı gibi hususların hiç

bir şekilde gündeme getirilmeyerek toplumda düzgün ödeme alışkanlığının sağlanması ve mahkemelerin hızlı sonuçlandırılıyor olması ile bu rasyoda daha düşük seviyeleri görmemizi mümkün olacaktır.

Sektörün Sermaye Yeterlilik Standart Rasyosu ise daha önce belirttiğim gibi yasal sınır olan yüzde 10'un oldukça üzerinde, yüzde 18, olarak gerçekleşmiştir. Sürdürülebilir karlılık sektörün gelişimi açısından son derece önemli olup, aktif karlılığı ve özkaynak karlılığının geçtiğimiz sene aynı dönemlere göre yükselme eğiliminde olması memnuniyet vericidir.

Değerli katılımcılar, sağlıklı ve güçlü bir şekilde gelişen finans sektörü ve ekonomik kalkınma için bankacılık yasal çerçevesinin iyi çizilmiş olması, yasal boşlukların bulunmaması, tahsilatların hızlı yapılabilmesi için iyi işleyen bir hukuk sisteminin hayata geçirilmesi, sosyal sigorta primleri, vergi veya kredi borcuna ilişkin aflar gibi populist politikalara yönelinmemesi, kamu maliyesinde disiplinin sağlanması son derece önem taşımaktadır. Ekonomik öngörülerini destekleyecek şekilde fiyat istikrarının sağlanması ve düşük faiz ortamının yaratılmasının güçlü bir ekonominin temelini oluşturarak yatırımları hızlandıracağı da tabiidir.

**Sözlerime son verirken hepinizi tekrar saygı ile selamlıyor,
Sempozyumun tüm katılımcılar için verimli olmasını
diliyorum.**